

Alimentem Collserola!

Transició agroecològica a tocar de la capital

El pulmó de la capital, Collserola, havia estat ocupat fins a mitjans del segle passat sobretot per un paisatge agrari. Però el devastament de l'agricultura va perdre moltes finques agràries fins arribar només al 6% el 2018. Alimentem Collserola és un projecte que està intentant aturar aquest abandó agrícola i ramader i fins i tot, intentant capgirar la tendència incorporant valors agroecològics que assegurin la sostenibilitat i l'equitat en el territori.

TEXT I IMATGES: ARRAN DE TERRA

Les activitats agrícoles, ramaderes i forestals han constituït, històricament i fins fa poques dècades, els principals usos de la serra de Collserola, fins que s'inicià el declivi de l'agricultura, a finals del s. XIX. És en aquell moment quan la plaga de la fil·loxera va acabar amb la vinya, que fins aleshores havia estat el conreu més estès. Des d'aleshores, l'activitat agrària ha anat disminuint progressivament, tot i que tenim imatges de principis del segle passat, amb algunes valls de la serra encara cobertes de camps d'ametllers, oliveres i vinya principalment, i on encara abundava la pastura.

Més tard, a partir del 1950, les polítiques de reforestació van suposar una disminució encara més gran de la terra agrària disponible i són en part responsables de la fesomia actual de la serra, dominada per les pinedes de pi blanc. Durant les últimes tres dècades s'ha accentuat la dinàmica d'abandonament de moltes de les finques que encara es cultivaven, en contraposició al creixement urbà a tota

l'Àrea Metropolitana de Barcelona, on l'especulació immobiliària, la "desagrarització" de la societat i la desaparició de la cultura i les infraestructures agràries han estat alguns dels elements responsables d'aquest abandonament, a més de les causes estructurals que amenacen la pagesia arreu del territori.

Al Parc Natural de Collserola s'ha passat d'un 21% de superfície cultivada l'any 1956, a un 6% l'any 2018, el que suposa l'abandonament de 1.600 hectàrees de terra agrària en 62 anys.

Alimentem Collserola

Alimentem Collserola neix de la necessitat de reactivar l'activitat agrària i ramadera al Parc Natural de Collserola per capgirar la situació, o almenys revertir-ne la tendència, donada la seva importància en l'àmbit social i alimentari, però també en l'àmbit ecològic, econòmic i cultural.

Els reptes que afronta la pagesia de Collserola però, són complexos i per superar-los és necessària la implicació de tots

els agents socials del territori (pagesia, administracions públiques, entitats, comunitat educativa, comerços, restaurants, visitants del parc, consumidors/es...).

A més, per incorporar valors de sostenibilitat i equitat en la recuperació de l'activitat agrària, cal iniciar un procés de transició agroecològica: una transformació integral dels nostres sistemes alimentaris en base a les propostes de l'agroecologia i la sobirania alimentària.

Aquesta és la doble premissa de la qual parteix el projecte «Alimentem Collserola. Promoció de la transició agroecològica a Collserola» que va començar a caminar a mitjans del 2016. El principal agent impulsor és el Consorci del Parc Natural de la Serra de Collserola (en el qual participen els ajuntaments dels nou municipis del Parc Natural, l'Àrea Metropolitana de Barcelona, la Diputació de Barcelona i la Generalitat de Catalunya) i, a nivell tècnic, el responsable del disseny i l'execució del projecte és la cooperativa Arran de Terra .

01. Taller participatiu del Pla d'Acció

Característiques de l'activitat agrària a Collserola

Tenim identificats 27 projectes en el 6% de superfície agrària del parc

- Pagesia tradicional i nova pagesia que no prové de tradició familiar agrària.
- Mitjana d'edat, 37 anys
- Característiques de les finques pròpies de l'agricultura de muntanya
- Prestació de serveis ambientals i culturals
- Gran diversitat de productes amb molt de valor afegit
- Comercialització majoritàriament a través de la venda directa
- Alguns projectes es troben en procés de professionalització
- Alguns projectes combinen l'activitat agrària amb altres activitats

Des del 2016, s'han desenvolupat diverses fases de treball i s'han generat diferents materials, entre els quals destaquen:

- el diagnòstic tècnic de la situació de la pagesia professional del parc;
- el diagnòstic participatiu dels reptes i les potencialitats per a la transició agroecològica en cada un dels vuit àmbits del sistema alimentari de Collserola (producció professional, transformació, distribució i comercialització, consum, patrimoni agroalimentari, educació agroecològica i producció d'autoconsum);
- i l'elaboració del Pla d'Acció per pro-

L'Ortiga

L'Ortiga neix l'any 2010 amb la voluntat de dinamitzar i difondre l'agricultura sostenible a l'entorn de Sant Cugat del Vallès i la Serra de Collserola. Produïx hortalisses ecològiques a la finca de Can Monmany (Valldoreix) que distribueix en cistelles setmanals. També té una àrea d'educació des d'on ofereixen recursos pràctics per començar un hortet; proposen activitats a aquelles escoles que creuen que l'alimentació i l'agricultura són temàtiques transversals amb un gran potencial educatiu; i treballen a través de l'agricultura social per tal que l'alimentació ecològica sigui una opció també per a persones en risc d'exclusió social. Actualment són unes 19 persones treballant (7 en educació, 4 en producció, i 8 en comercialització) i alimenten unes 500 famílies de forma setmanal i menjadors escolars. Volen treballar per a una alimentació sostenible a l'abast de tothom i per mantenir viva la cultura. www.lortiga.cat

Can Carlets

Des d'un enclavament privilegiat al Parc Natural de la Serra de Collserola, a Barcelona, en una finca orientada cap al Mediterrani, conreen més de dos mil dos-cents mandariners ecològics, plantats a menys de cinc quilòmetres de la Plaça de Catalunya. No disposen de cambres frigorífiques ni magatzem perquè cullen les mandarines en el moment de la comanda. Comercialitzen directament al consumidor final.

Figura 1. Esquema del Pla d'Acció de Collserola

■ En marxa ■ Pendent □ Pendent de finançament

Àmbits	Línia estratègica	Accions	Agent que lidera
Producció agrària professional	Fomentar la sostenibilitat econòmica, ecològica i social de la producció agrària professional, la incorporació de nova pagesia i la recuperació de terres en desús	Arrela't	Consorci / Equip tècnic
		Banc de terres	Consorci / Equip tècnic
		Investigació participativa en finca	Consorci / Equip tècnic
		Contracte agrari	Consorci / Equip tècnic
		Articulació de la pagesia	Pagesia
Transformació alimentària	Fomentar la sostenibilitat econòmica, ecològica i social de la transformació alimentària artesana i el sorgiment d'iniciatives	Catàleg d'elaboradors/es	Consorci / Equip tècnic
		Obradors polivalents d'ús col·lectiu	Entitats
Comercialització i consum	Promoure la comercialització conjunta, els circuits curts de comercialització i el consum de productes agroecològics	Mercats de pagès	Entitats
		Menjadors escolars ecològics	Pagesia
		Collserola	Consorci / Equip tècnic
		Catàleg de punts de venda	Consorci / Equip tècnic
		Recursos compartits per comercialització conjunta	Pagesia / Equip tècnic
Patrimoni	Donar a conèixer la pagesia, la producció agrària i el patrimoni agroalimentari de Collserola	Catàleg de la pagesia	Consorci / Equip tècnic
		Fira agrícola de Collserola	Entitats
		Fires agroalimentàries	Equip tècnic
		Paisatges amb sabors d'aquí	Consorci
		Jornades de la vinya i el vi	Consorci
Educació	Fomentar l'educació agroecològica i la sensibilització social	Programes educatius agroecològics	Entitats
		Programa de voluntariat agrícola	Consorci / Equip tècnic
Producció agrària per a l'autoconsum	Fomentar la sostenibilitat ecològica i social de la producció agrària d'autoconsum i la recuperació de terres en desús	Xarxa d'hortos rurals de Collserola	Entitats
		Planta de compostatge a nivell de barri	Entitats
Comunicació	Donar a conèixer el projecte a la població dels municipis i als visitants del Parc Natural	Espai web propi i butlletí	Consorci / Equip tècnic
		Material divulgatiu	Consorci / Equip tècnic
		Xarxes socials	Consorci / Equip tècnic
		Xerrades	Equip tècnic / Entitats
		Mitjans de comunicació locals i generalistes	Consorci / Equip tècnic

moure la transició agroecològica a Collserola.

Al llarg de les diferents fases de treball s'han anat articulant els òrgans de participació del projecte que podeu veure en el requadre 3. L'espai més important és el Plenari de la PAGESIA, l'espai de trobada de tota la pagesia de Collserola, que es reuneix de forma regular i on es vehiculen les demandes de la pagesia i es debat, adapta i valida la feina de l'equip tècnic.

La pagesia de Collserola

Actualment, en el territori del parc trobem uns 27 projectes agraris, la majoria d'ells professionals i alguns semi

cuaris que s'hi desenvolupen.

El Pla d'Acció per a la Transició Agroecològica del Sistema Alimentari de Collserola

El Pla d'Acció és el resultat de la identificació dels reptes per a la transició agroecològica del sistema alimentari de Collserola i del disseny de les línies de treball estratègiques i les accions que cal desenvolupar per mirar de superar els reptes identificats. Més concretament, les accions són fruit d'un procés participatiu de prioritització que ha permès passar de 85 propostes d'accions a les 22 que finalment recull el Pla d'Acció. A continuació

tifiquen les finques del parc en desús potencialment recuperables per oferir-les a la pagesia que les vulgui conrear.

El Contracte Agrari

El Contracte Agrari de Collserola, inspirat en el Contracte Agrari de la Reserva de la Biosfera de Menorca, és una eina per remunerar de forma directa totes aquelles feines i serveis que la pagesia brinda a la societat de forma gratuïta i que no estan relacionades directament amb la producció agropecuària.

L'objectiu és remunerar aquelles feines que fa la pagesia per a la gestió del territori, la conservació de varietats locals,

professionals, amb una gran diversitat de cultius, productes i activitats: horta, oli d'oliva, cítrics, raïm i vi, fruita dolça, apicultura, cabrits, xaïs, ametller, heliciticultura (cargols), cultiu de bolets, plantes medicinals i aromàtiques, farratges i cultius extensius. La majoria practiquen l'agricultura ecològica i ofereixen productes de qualitat i amb un gran valor afegit que comercialitzen sobretot a través de la venda directa a nivell local.

La pagesia de Collserola afronta reptes importants com:

- la dificultat per accedir a la terra;
- els danys que ocasiona en els cultius la fauna salvatge, sobretot el senglar;
- la disminució de la disponibilitat d'aigua en finca;
- i les característiques de les finques «de muntanya», que s'estructuren en feixes llargues i estretes de difícil mecanització i que redueixen la productivitat dels projectes, incrementant els costos de producció.

En la primera fase d'Alimentem Collserola es va elaborar un catàleg de la pagesia per fer visible l'activitat agrària al parc i la gran riquesa de projectes agrope-

destaquem tres de les accions que tenen a veure amb la producció agrària professional i que donen resposta a la línia estratègica de treball «fomentar la sostenibilitat econòmica, ecològica i social de la producció agrària professional, la incorporació de nova pagesia i la recuperació de terres en desús».

Arrela't! Suport a la pagesia de Collserola

Arrela't! es va posar en marxa el setembre del 2018 i és el servei de Suport a la pagesia del Parc Natural de la Serra de Collserola i els municipis que el conformen. Consisteix a oferir a la pagesia suport tècnic de forma gratuïta en els següents àmbits: assessorament estratègic i econòmic, assessorament tècnic estructural en finca, fiscalitat i tramitació administrativa i accés a la terra. Es compta amb una xarxa d'agents, entitats i tècnics/ques del territori, especialistes en l'assessorament al sector primari en els diferents àmbits temàtics esmentats. L'assessorament és obert a tothom però es dona en clau de producció ecològica, sobirania alimentària i economia social i solidària. Des de l'Arrela't també s'iden-

manteniment de camins, fonts, marges, sèquies, etc. Aquest projecte, no exempt de debat, està en procés de definició conjunta en el marc del Plenari de la pagesia.

TornaSòl – Investigació participativa en finca

TornaSòl és un projecte de recerca desenvolupat per Arran de terra, la pagesia, l'Espigall i la Universitat de Barcelona per millorar la fertilitat dels sòls de les finques de Collserola. Va iniciar-se el setembre del 2019 i està planificat per a dos anys. Entre altres coses té per objectius:

- regenerar les comunitats microbianes dels sòls mitjançant l'increment de matèria orgànica;
- obtenir un compost de qualitat amb recursos locals, assequible i adaptat a les finques;
- i estudiar els efectes del canvi climàtic en l'agricultura de Collserola. ☘

02. Visita a la finca de Can Domènec per al projecte TornaSòl

03. Reunió entre la pagesia i l'equip tècnic per al projecte TornaSòl